

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Första Kammaren. N:o 34.

Tisdagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7,30 e. m.

Justerades protokollen för den 13 och 14 i denna månad.

Upplästes ett protokoll af följande lydelse:

År 1901 den 20 maj sammanträdde kammarens valmän för utseende af en komiterad för tryckfrihetens vård efter afidne f. d. justitierådet C. G. Hernmarck.

Sedan ledamoten af Första Kammaren herr von Strokirch, med stöd af § 12 utaf reglementariska föreskrifter för Riksdagen, förklarad valnämndens sammankomst öppnad, företogs upprop af valmännen och de från Första Kammaren utsedde suppleanterna, dervid befunnos hafva tillstädeskommit från Första Kammaren alla dess valmän med undantag af herr Ekströmer, i hvilkens ställe anmälde sig andre suppleanten herr Lundberg, och från Andra Kammaren likaledes alla valmännen utom herrar J. O. Lindewall och O. H. Svensson i Saläng.

Vid anställt val af ordförande utsågs dertill herr von Strokirch.

Sedan 108 § regeringsformen samt 70 och 75 §§ riksdagsordningen upplästs, företogs valet; och befans efter valförrättningens slut hafva blifvit till komiterad för tryckfrihetens vård utsedd f. d. justitierådet Carl Frithiof Svedelius med samtliga afgifna eller 22 röster.

Fr. von Strokirch.

Robert Dickson.

Ivar Månsson.

David Bergström.

På framställning af herr talmannen beslöts, att detta protokoll skulle läggas till handlingarna, äfvensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom protokollsutdrag underrättas om ifrågavarande val

samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag till förordnande för den valde, dels ock till paragraf rörande valet i riksdagsbeslutet.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 15 och 38 regeringsformen;

bankoutskottets memorial, n:o 12, angående beviljande af ökade byggnadsanslag åt riksbankens afdelningskontor i Falun och Halmstad;

första särskilda utskottets memorial n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande de i särskilda utskottets utlåtande n:o 11 framlagda förslag till ny värnpligtslag och till ny härordning; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, angående begäran om utredning i fråga om inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej äligger statsverket.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 18 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 88 och 89.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Säve* under tiden från och med den 24 innevarande maj till den 3 nästkommande juni.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 7,45 e. m.

In fidem

Arthur Hafström.

Onsdagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtande och memorial:
n:o 13, angående användande af riksbankens vinst för år 1900; och
n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, bankoutskottets memorial n:o 12, första särskilda utskottets memorial n:o 12 äfvensom kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 18 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 88, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrade vilkor för lån från odlingslånefonden.

Om ändrade vilkor för lån ur odlingslånefonden.

Herr Tamm, Hugo: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag måste från början bekänna, att jag, under tyngden af en annan fråga, icke känner mig ega mycken kraft öfrig för denna fråga, hvilken dessutom är så svår att framställa och utreda; och får jag därför bedja kammaren om ursäkt, derest det ej lyckas mig att fullt klargöra densamma.

Som herrarne väl veta, har det särskildt i vårt land sedan gammalt ansetts vara en allmän angelägenhet af stort intresse, att odlingsbara marker blifva upptagna. Jag delar fullkomligt denna åsigt och

Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)

går så långt, att jag för min del gerna är med om, att äfven i detta fall staten träder hjälpsamt emellan. Hittills har denna hjälp bestått uteslutande i lemnande af så billiga lån som möjligt till understöd åt dylika arbeten. Emellertid har redan genom 1895 års Riksdagsbeslut frågan kommit att få en helt annan innebörd och betydelse; och ännu mera skulle detta blifva fallet enligt föreliggande förslag.

Det är egentligen tre paragrafer, i hvilka här viktigare ändringar af Kongl. Maj:t föreslås; och jag skall nu söka i största korthet redogöra för betydelsen af dessa paragrafer, ty derpå hänger allt samman.

Den sedan år 1883 existerande odlingslånefonden var enligt de ursprungliga bestämmelserna afsedd till understödjande af odlingsföretag, d. v. s. uppodlande af ny åker och med odlingsväng. Redan år 1895 utsträcktes detta derhän, att lån från fonden skulle lemnas äfven till sådana företag, som gälde afdikning af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng. Enligt de ursprungliga bestämmelserna skulle lånet bestämmas till högst hela det belopp, hvartill enligt fastställd plan kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknades uppgå, och jordegaren skulle som insats bestrida alla kostnader, som utöfver lånebidraget vore för sjelfva *odlingen* erforderliga. Dessa bestämmelser bibehöllos år 1895; men stadgades tillika, i fråga om företag för förbättring af förut odlad åker och äng eller vinnande af ny äng, att lånebeloppet ej finge sättas högre än 50 % af jordförbättringsvärdet. Nu har Kongl. Maj:t häri föreslagit ganska betydande förändringar. Det är icke längre fråga om odling, ej heller, så vidt jag kan tolka förslaget, om någon inskränkning till förbättrande af åker eller äng eller vinnande af ny äng, utan i stället skulle det här gälla »hvarje företag, till hvilket lån från odlingslånefonden sökes». Jag kan icke tolka detta på annat sätt, än att låneområdet utvidgats derhän, att hvarje vattenafledningsföretag, exempelvis för vinnande af brännstoff, är till lån berättigadt. Vidare är den ändring gjord, att faktiskt icke längre odlingstvånget här ligger till grund. Visserligen står det på ett ställe här, att odling skall vara obligatorisk, men med den utsträckning, som gifvits åt objektet för odlingslånen, är det temligen gifvet, att odling icke kan förekomma på all sådan mark. Och vidare har Kongl. Maj:t föreslagit, att lånebeloppet icke skulle som hittills stanna vid 50 % af jordförbättringsvärdet, utan kunna gå upp ända till 80 % af det jordförbättringsvärde, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen vitsordas belöpa å låntagares mark. Härvidlag har man således, så att säga, utvidgat äfven lånesubjektet.

Men dessutom tillkommer i en senare paragraf den ändring, att odlingslån skulle amorteras icke som förut med en temligen hög procent, utan endast med 2,4 %; och således komma lånen att tynga vida längre. Det är verkligen egendomligt att se, huru just i detta afseende stämningarna vxelat å olika tider. Från år 1844 till år 1883 var det ett ständigt höjande af räntan å odlingslån i enlighet med

statsräntan; och annuiteten stälde sig å åtta procent, men år 1883 å tio procent. Sedan har räntan fallit, men amorteringshastigheten hållits temligen orubbad, till dess år 1898 amorteringen nedsattes till 3,4 %. Och nu föreslår Kongl. Maj:t en amortering med 2,4 %.

Om ändrade villkor för lån ur odlingslänefonden.
(Forts.)

Således se herrarne, att här är fråga om en icke obetydlig utvidgning af såväl lånemöjligheter som lånebelopp och derjemte om förmånligare lånevilkor. Detta har också särskildt betonats först af landtbruksstyrelsen och sedan af Kongl. Maj:t.

Det är af vigt att fasthålla hvad jag nu här sagt, för att kam-maren må kunna fatta de argument, på grund af hvilka jag yrkar, att hjälpen till jordbrukarne i detta fall snarare bör gå ut på en mera direkt väg, t. ex. genom bidrag af staten till kostnadsberäkningars och arbetsplaners uppgörande eller, gerna för mig, räntans sänkande till en eller två procent.

Hvarför jag är rädd för dessa lån, mine herrar, det är dels på grund af den erfarenhet, jag derom har, och dels därför, att dessa lån förnärma tredje mans rätt. Jag menar då med tredje man icke den person, som lånar ut pengar, icke hypoteksföreningarna; dessa komma nog att ta in en paragraf, som skyddar dem, till exempel, att der odlingslån erhållas, vilja de ej hafva sina lån stående. Nog kunna in-teckningshafvarne skydda sig, men det fins en annan, som icke kan skydda sig, när lånen på detta sätt drifvas upp i höjden; det är den fattige jordbrukaren, som har sin jord högt in-tecknad. Det är nemligen ofta fallet, att der det finnes en mosse med en mängd delegare, vilja en eller två större jordegare och således mera intresserade ha denna mosse uppodlad. De gå då med diknings-lagen i hand till desse mindre delegare och säga till dem: vi vilja dika här, och ni måste deltaga deri, huru tungt det än må vara för Eder; ty Eder jord blir förbättrad, och sedan tvingas der då fram ett odlings-lån; och desse andre ha ingen annan utväg än att antingen gå med eller afstå sin jord, något som ej heller är lätt för den, som sitter med många in-teckningar på en liten egendom. Man kan ofantligt lätt bringa alla dessa små jordbrukare i svårigheter, om man gör det allt för lätt för de store och pådrifvande att tvinga med desse andre.

Man skall, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen riktigt an-märker, besinna, att det icke är nog med, att marken dikas och jorden odlas; man skall dessutom bygga och skaffa flera kreatur o. s. v. Allt detta lägger på den mindre jordbrukaren en börda, som han mången gång icke förmår bära. Det är ju sant, att han genom dessa företag får sin jord förbättrad, men om han icke kan bära kostnaderna för denna förbättring, som tvingas på honom, så är det ju till stor skada.

Ett annat förhållande, som jag måste framhålla, är, att dessa lån löpa med så kallad tyst förmånsrätt. Denna har existerat allt sedan fondens tillkomst, ehuru, såsom jag i min reservation nämnt, dåva-rande justitieministern opponerade sig deremot. På grund just af

Om ändrade villkor för lån ur odlingslänfonden. farhågor för att genom denna tysta förmånsrätt vår fastighetskredit skulle riskeras, var det med knapp nöd, att denna fond gick igenom i gemensam votering.

(Forts.)

Nu vill man, som jag redan nämnt, öka lånemöjligheterna, bereda större och större lån; och man har då behållit den så kallade tvångsodlingen å viss mark. Hvarför? Jo, enligt landtbruksstyrelsens och herr statsrådets egna uttalanden, emedan derigenom beredes möjlighet för högre lån. Nu är det väl dock skilnad, om till säkerhet för lånet ligger en realvaluta eller en fiktiv valuta. År 1883 bestämdes detta odlingstväng att gälla öfver allt; nu är detta borttaget i de flesta fall för att troligen helt och hållet bortfalla. När utsigterna äro sådana, vill mig synas, som om denna tysta förmånsrätts verkan på fastighetskrediten blefve allt farligare. Och hvad är det, som skall afgöra, huru mycket jag får skjuta bakom och under alla på min jord hvilande inteckningar? Jo, helt enkelt ett vitsordande af de två nämnda styrelserna angående jordförbättringsvärdet; och för min del kan jag ej underlåta att då fråga: hvad veta de egentligen om det? Herrarne torde litet hvar inse detta; och som ytterligare bevis skall jag be att få lemna ett exempel, som för mig anförts af en ledamot i Andra Kammaren. Det var nere i Vestergötland en bonde, som hade ett hemman; och han hade som så många annan lånebehöfvande redan vid hypoteksvärderingen sökt få värdet högt, på grund af att der fans så mycket odlingsmark till gården. Han lyckades också få hemmanet uppvärderadt till 60,000 kronor, och fick då hypotekslån å 30,000 kronor. Sedan kommer ett odlingslån till efteråt; och min sagesman beräknade jordförbättringsvärdet å detta hemmans mark till 20,000 kronor; 80 % deraf eller 16,000 kronor skulle således här ytterligare stickas in; och då är hela hemmanet enligt min sagesmans påstående icke värdt 40,000 kronor. Man ser således, att det kan medföra ganska stor fara, om man går för långt i beviljandet af dessa lån med sin tysta förmånsrätt.

Jag måste säga rent ut, att jag icke anser den af Kongl. Maj:t här föreslagna vägen vara den rätta. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen stå också i detta fall emot hvarandra. Landtbruksstyrelsen säger, att vi skola behålla odlingskyldigheten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att detta är endast en fiktiv fördel, utan att man i stället skall rätta sig efter jordförbättringsvärdet och sätta den procent häraf, intill hvilken lån må beviljas, något så när lågt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslår i detta hänseende 70 % af jordförbättringsvärdet och dermed punkt. Landtbruksstyrelsen åter vill gå till 80 %. Och hvarför? Ingalunda, säges det, därför att vi fästa oss vid jordförbättringsfrågan, utan emedan det ej är för mycket att räkna 20 % deraf som fiktivt värde, hvilket på grund af ofullkomligt underhåll eller andra omständigheter icke kan uttagas. Enligt detta af Kongl. Maj:t sedan omfattade förslag skulle således faktiskt lån lemnas på hela det jordförbättrings-

värde, som sättes af dessa två styrelser och värderingsmän på landet. Ha herrarne verkligen det förtroendet till dem att låta dem afgöra jordförbättringsvärdet, då detta representerar storleken af de lån, hvar till man kan tvingas, vare sig man vill eller icke vill, och lägges till grund för de tysta förmånsrätterna? Jag tror för min del, att det yttersta, man i sådant fall kan gå med på, är de af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna 70 %; redan detta går öfver hvad jag anser riktigt, men deri finnes dock någon reson. Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mycket riktigt påpekat, är det nemligen icke blott hypotekslånen, man söker få så höga som möjligt; utan äfven vid alla dessa vattenafledningsföretag yrkas det oupphörligen, att jordförbättringsvärdet skall hissas upp, för att man skall få högre lån. Det enda korrektivet häremot skall nu vara väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och landbruksstyrelsens vitsord af jordförbättringsvärdet. Men när man ser de stora farorna härvidlag, tror jag försiktigheten bjuda att åtminstone i fråga om lånebeloppets höjd icke gå längre, än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit.

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Så framhålles det vidare, att detta odlingstvång, som Kongl. Maj:t föreslagit, skulle erbjuda så stor säkerhet. Vi komma då in på en af de allra största svårigheterna med dessa odlingslån. För min del anser jag nemligen den obligatoriska odlingen erbjuda den allra största svårigheten. Ty hvad betyder detta? Jo, helt enkelt att borgesmännen, de som drifvit detta företag, ha måst gifva en personlig förbindelse, att odling skall ske. Så vidt jag vet, finnes det emellertid icke något sätt att tvinga igenom detta; och deri ligger följaktligen en ytterligare orsak till ständiga gräl mellan öfrige delegare och desse stackars borgesmän, som från början stå för saken. Detta förhållande har kanske vållat mera svårigheter än något annat.

Landbruksstyrelsen har emellertid funnit ett sätt att lösa frågan, som jag ber att få påpeka; ty ingenting synes mig tydligare visa, huru litet gagnelig denna odlingsskyldighet är och huru många tvister den framkallar. Landbruksstyrelsen säger: »Uraktlåtes nemligen odlingsskyldigheten, syntes det icke emot den försumliges bestridande för borgesmännen vara möjligt att fullgöra densamma. Det enda sättet att råda bot på denna olägenhet syntes vara, att, der delegarne i ett företag vore flera, förening mellan lånesökandena inginges derom, att hvar och en af dem vore skyldig att i händelse af försummadt odlingsarbete med dertill hörande enskild dikning underkasta sig, att denna skyldighet på hans bekostnad fullgjordes af vederbörande arbetsstyrelse, syssloman eller borgesmän, eller, om låntagaren vore en enda, att denne i kontraktet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förbunde sig att i händelse af försummad odling underkasta sig, att vederbörande borgesmän fullgjorde odlingsskyldigheten.» Hvad vill det säga? Skola desse arme borgesmän skaffa dragare och börja fara omkring och odla på alla tredskandes bekostnad? Tror man, att detta är en möjlig lösning af frågan? Hvad blir det för odling af att låta dem

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

fara omkring och vända på torfvorna en stund, der egarne af marken icke vilja odla. Och sedan säges naturligtvis, att det är odladt, för att man skall få lånet fördeladt. Jag tror, att man saklöst kan släppa denna odlingskyldighet, som icke medför något godt, utan endast svårigheter.

Detta är nu några af de skäl, hvarför jag anser Kongl. Maj:t här ej hafva valt den rätta vägen.

Det är ännu en sak, som här vållat mycken svårighet, och det är de så kallade kombinerade företagen. Der det förekommer om hvarandra egor, som kunna och som icke kunna odlas, säger egaren, att han vill ha både anslag från frostminskningsfonden och odlingslån; det är att för samma företag få hjälp från begge hällen. Detta har beredt många svårigheter för myndigheterna, som afslagit detta. Nu säger Kongl. Maj:t, att i denna del icke behöfves någon ändring i de af Riksdagen fastställda bestämmelser för beviljande af både anslag och lån, utan Kongl. Maj:t skall reda sig dermed på egen hand. Jag ber emellertid att mot Kongl. Maj:t få åberopa väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, der det bestämdt påstås, att så som Riksdagen formulerar dessa bestämmelser, går det icke an att till samma företag ge först frostminskningsanslag och så odlingslån. Landtbruksstyrelsen äfven säger, att en förklaring i detta afseende vore någon nyttig; och slutligen är förhållandet, att under den förre chefens för landtbruksstyrelsen tid det visade sig omöjligt att komma till rätta med svårigheterna i denna sak. För min del anser jag nödvändigt, icke allenast att en sådan förklaring gifves, utan äfven att samtidigt ändring vidtages i bestämmelserna för de båda fonderna, så att denna svårighet undanrödjes. Landtbruksstyrelsen har emellertid, som sagdt, ansett svårigheterna kunna lösas utan ändring af bestämmelserna, allenast genom en förklaring, men faller då följande egendomliga uttalande: »Af ett sådant förklarande skulle naturligtvis ingalunda följa, att dylik förmån måste beviljas till *hvarje* företag, för hvilket sådan söktes, utan borde detta liksom vid frågorna om särskildt anslag eller lån pröfvas i sammanhang med bedömandet af företagets beskaffenhet i sin helhet och den fördel, som skulle tillskyndas det allmänna genom detsamma bringande till utförande.» Det vill säga, inga Riksdagens bestämmelser skulle gälla i detta fall, utan Kongl. Maj:t skulle efter sitt subjektiva tycke, allt efter som Kongl. Maj:t anser ett företag för det allmänna gagneligt, kunna till samma företag bevilja både lån och anslag eller vägra detta. När denna odlingslånefond år 1883 skapades, var syftet, att odlingslånefonden skulle användas för södra Sverige och frostminskningsfonden för Norrland. Nu är man emellertid på väg att vilja använda dessa fonder så, att man, om icke för alla så dock för de flesta företag, anlitar först frostminskningsfonden och sedan derutöfver odlingslånefonden. Detta innebär dock en sådan afvikelse från hvad med dessa bestämmelser varit afsedt, att det icke är för mycket att fordra, att Kongl. Maj:t, innan afgörande beslut i

fråga om tillåtligheten häraf fattas, för Riksdagen framlägger förslag till frågans lösning.

Slutligen kommer jag till den allra svåraste punkten, i hvilken alla tyckas vara ense, den nemligen, att i dikningslagen förekomma vissa paragrafer, som stå i strid med bestämmelserna för denna odlingslånefond. Alla hushållningssällskapen, alla de underlydande myndigheterna, båda styrelserna och Kongl. Maj:t, hafva varit ense om att dessa paragrafer göra det snart sagdt omöjligt att undvika det största krängel och eviga svårigheter i fråga om odlingslånen. Dessa paragrafer äro i synnerhet 72 och 79 §§. När man nu vill ändra bestämmelserna för odlingslånen, är det då för mycket begärtdt, att samtidigt dikningslagen må undergå erforderlig ändring? Skall Riksdagen nöja sig med att i en så vigtig punkt, på hvilken hundra och åter hundra företag råkat i misskredit och svårigheter, helt enkelt säga med departementschefen, »att vid slutbehandlingen af förevarande ärende, så vidt jordbruksdepartementet anginge, borde tagas i öfvervägande, huruvida icke handlingarne i detsamma borde till justitiedepartementet öfverlemnas för den vidare behandling, hvartill anledning kunde förefinnas.» Det är ju visserligen trösterikt, att handlingarna skulle lemnas till justitiedepartementet; men kan det anses för mycket begärtdt, att dessa skiljaktigheter i dikningslagen, som vållat de allra största svårigheter, undanrödjas, innan Riksdagen fattar beslut i denna fråga? Då deri enligt alla myndigheters samstämmiga uttalande ligger en svårighet, som vållar processer och trassel och kan ruinera borgesmännen, är det då för mycket begärtdt, att detta först ändras? Är det så brådtom, att man ej kan hinna först göra dessa ändringar, som visat sig så högst nödvändiga? Ja, säger man, det kan vara brådtom. Hvarför? Ja, det vet jag icke. Departementschefen klagar egentligen öfver en sak, att odlingslånefonden så ofantligt litet användes. Ja, det är visst beklagligt; men enligt min öfvertygelse, stödd af alla myndigheters uttalanden, beror detta just på dessa stridiga bestämmelser i andra lagar. Mig synes det, att om i detta odlingslånefondens ringa anlåtande skall ligga något ondt, beror derpå, om man kan bevisa en annan och vigtigare fråga, den nemligen: har odlingen under denna tid minskats? Jag har varit uppe i statistiska centralbyrån och der visserligen fått bekräftelse på att odlingslånefonden sista åren icke så mycket användts som förut. På grund af billiga räntor och lättheten att sköta dessa afdiknings- och odlingsföretag med tillhjälp af enskilda lån har man icke använt denna lånefond; man har icke ansett, att en så liten sänkning af räntan som $\frac{1}{2}$ procent motväger alla de svårigheter, i hvilka man kommer genom användande af odlingslånefonden. Men jag har äfven fått veta, att enligt statistiska centralbyråns uppgifter hafva under åren 1890--94, d. v. s. under 5 år, 23,000 hektar mark befriats från vatten, under det att de derpå följande fem åren siffran utgör 25,000 hektar, d. v. s. mer än under närmast föregående period. Det synes mig således, att

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Om ändrade villkor för lån ur odlingslånefonden. faran icke är så stor, när man kan på detta sätt fortgå med vattenafledningen, att det skulle vara nödvändigt att nu fatta ett afgörande beslut.

(Forts.)

Det synes mig också, att den väg, som Kongl. Maj:t anvisat, icke är den rigtiga. Jag har redan förut sagt, att enligt min mening man bör upptaga det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framställda förslaget att bestämma lånen till 70 procent af förbättringsvärdet, afskaffa odlingstvånget, som är för borgesmännen så vidrigt betungande, samt låta omarbeta dessa lagstadganden, så att det blir harmoni i det hela och så att icke det ena svär mot det andra. Man undkommer alla dessa svårigheter, såsom hushållningssällskapen och ingenjörerna mycket riktigt anmärkt, genom ändring af vissa bestämmelser i dikningslagen, särskildt §§ 72 och 79, och dermed har man också borttagit de största hindren för fondens användande. Jag medgifver, att det är ett lättare sätt att komma in till Riksdagen med förslag om beredande af större lånemöjlighet genom sänkande af räntan o. s. v. än att omarbeta lagens nuvarande bestämmelser; men jag vill påstå, att detta är ett regeringen mera värdigt steg till borttagande af svårigheterna än att söka efter möjligheter till större lån och till räntans nedsättande.

Jag är således ingalunda någon fiende till denna odlingslånefond; tvärtom, jag har från början varit med om att göra lämpliga ändringar i bestämmelserna om densamma, äfven att nedsätta räntan; men man måste vara försiktig, så att man icke ställer så till, att de svagaste blifva lidande. Man får icke gå derhän, att, der t. ex. ett stort bolag vill tillgodogöra en torfmosse för att sälja brännorf, andra, som ej kunna tillgodonyttja sina andelar af mossen, då kunna tvingas att gå med om att upptaga ett odlingslån för ändamålet. Mig synes det alltså, att felet ligger på ett håll, som icke berörts i Kongl. Maj:ts förslag, och att detta fel kan och måste rättas, innan man vidtager så omstörtande förändringar, som beträffande denna lånefond föreslagits i Kongl. Maj:ts proposition. Det af utskottet framställda förslaget om 70 procent finner jag vida bättre än Kongl. Maj:ts förslag om 80 procent.

Det är emellertid på dessa grunder, och då jag i statsutskottet under fjorton års tid haft under behandling frågor rörande dessa fonder, hvilka frågor först i år flyttats öfver till en annan afdelning, samt derigenom varit i tillfälle att under hela tiden följa utvecklingen, som jag vågat framställa min reservation, hvilken går derpå, ut att, till dess förefintliga svårigheter blifvit undanröjda, hittills gällande bestämmelser må förblifva oförändrade. Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition, hvilket innebär, att det gamla må få stå kvar.

Herr statsrådet Odelberg: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skall till en början be att få framföra mitt tack till statsutskot-

tets ledamöter, med undantag naturligtvis af herr Tamm, för den välvilliga behandling de gifvit Kongl. Maj:ts proposition.

Såsom herrarne torde påminna sig och som herr Tamm redan har anfört, bildades odlingslånefonden år 1883. Det var med mycket stora svårigheter, som fonden kom till stånd: beslutet fattades först genom gemensam votering. Riksdagen föreskref då, att Kongl. Maj:t skulle ega rätt att årligen utlåna 1,000,000 kronor till vattenafledningsföretag, intill hela dikningskostnaden, mot en ränta af 5 procent och en annuitet af 10 procent, att utgå från och med det sjette året. Mot dessa dryga vilkor fordrade Riksdagen dessutom den yppersta säkerhet, som kunde presteras, nemligen förmånsrätt i det läntagande hemmanet framför alla in-teckningar.

Det är ej utan sitt intresse att genomläsa diskussionsprotokollen från 1883 rörande odlingslånefonden, ty samma betänkligheter mot fonden, som nu uttalas af herr Tamm, återfinnas äfven der.

Mycket inflytelserika personer inom Riksdagen anmärkte då, att man genom att bilda denna fond skulle helt och hållet förrycka icke allenast hypoteksväsendet i vårt land, utan äfven hela vår utländska kredit. Jordbrukarne skulle inlockas i förlustbringande företag, arbetskraft dragas från industrien till jordbruket och de oförnöjda jordbrukarne år efter år göra anspråk på allt flere millioner. Hvad har nu inträffat under dessa 17 år, som gått? Har vårt hypoteksväsen och vår utländska kredit i någon mån försämrats? Hafva jordbrukarne inlockats i några vägsamma företag? Hafva arbetskrafter dragits från industrien till jordbruket? Jag tror, att motsatsen i ganska betänklig grad inträffat. Icke heller hafva några kraf på ytterligare millioner blifvit framställda, utan i stället för att under dessa år 17 millioner borde hafva utgått, har icke mer än något öfver 9 millioner tagits i anspråk. Men med dessa 9 millioner hade dock vid förra årets slut i det allra närmaste 400 vattenafledningsföretag blifvit uuderstödda, omfattande en areal af 156,000 tunnland förbättrad och nyvunnen odlingsmark. Hvad detta betyder för staten och den enskilde är lätt att inse.

Under de gångna 17 åren hafva dels Kongl. Maj:t och dels enskilde riksdagsmän upprepade gånger gjort framställningar om förändrade vilkor i fråga om odlingslånefonden, men statsutskottet har dock ogerna lyssnat till dylika förslag. Likväl hafva dock sådana lindringar beslutats, att räntan nu utgår med 3,6 procent och annuiteten med 7 procent. I början af 1890-talet höll fondens ändamål på att helt och hållet förryckas genom den stränga tolkning, som gafs de för densamma gällande bestämmelserna, i det att lån då helt och hållet vägrades för sådana företag, i hvilka ingick odlad jord, men vid 1895 års riksdag blefvo, såsom herr Tamm påpekat, dessa svårigheter undanröjda, i det Riksdagen beslöt, att vattenafledningsföretag, i hvilka odlad jord ingick, äfven skulle kunna huggnas med lån, motsvarande hela vattenafledningskostnaden, dock icke till högre belopp

Om ändrade vilkor för lån ur odlingslånefonden.
(Forts.)

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.*

(Forts.)

än 50 procent af förbättringsvärdet, hvaremot för jord, som skulle odlas, lån till hela förbättringsvärdet kunde beviljas.

Under de 10 år, jag haft att behandla frågor rörande lån ur odlingslånefonden, har det varit föga uppbyggligt att se, i hvilken ringa utsträckning fonden blifvit anlätad, fastän stora arealer af ofullständigt afdikad åkerjord och ofantliga arealer vattendränkta marker, lämpliga till odling, finnas i vårt land. Under sådana förhållanden är det ju ej underligt, om jag, på den plats jag nu innehar, söker verka för, att fonden i större utsträckning än hittills kommer till användning, och att de hinder, som därför möjligen förefinnas, blifva undanröjda. Vid den utredning, som verkstälts, hafva åtskilliga önskemål framstälts, afseende dels förändring af dikningslagen — hvarom dock nu ej är fråga — dels ock rörande vilkoren för låns erhållande. Kongl. Maj:t har icke kunnat acceptera alla dessa önskemål, ty Kongl. Maj:t har utgått från den principen, att större lindringar i vilkoren för odlingslånefonden icke borde ifrågasättas, än att statskontoret skulle kunna genom fondens räntefkastning sättas i stånd att fullgöra sina förbindelser gent emot riksgäldskontoret för de medel, som blifvit derifrån förskotterade; för den skull har Kongl. Maj:t icke föreslagit någon ändring i räntefoten. Kongl. Maj:t har deremot föreslagit några års räntefrihet, dock i intet fall under mer än fem år, beroende i hvarje särskildt fall på Kongl. Maj:t pröfning. Kongl. Maj:t har vidare föreslagit, att annuiteten skulle nedsättas till 6 procent, att amorteringen skulle börja först med sjunde året, samt slutligen att vid låns beviljande olika principer ej skola tillämpas för åker och för mark, som skall odlas, eller med andra ord att lån till samma procent af förbättringsvärdet må beviljas till odlad mark och till sådan, som skall odlas. Under den tid, jag såsom chef för landtbruksstyrelsen haft att behandla dessa frågor, har vid nästan hvarje tillfälle tvist förekommit mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen rörande det lånebelopp, som skulle kunna på grund af nu gällande bestämmelser tilldelas de företag, i hvilka ingingo såväl åker som odlingsbar mark.

Det mål, Riksdagen velat vinna genom förut omnämnda beslut af år 1895, nemligen att den odlade jorden skall graveras med mindre lån än den jord, som skall odlas, vinnes icke, ty lånet fördelas icke enligt vilkoren för odlingslånefonden, utan enligt bestämmelserna i 40 § dikningslagen, d. v. s. efter jordförbättringsvärdet. Om t. ex. i ett vattenafledningsföretag ingå två hemman, det ena med blott åker, det andra med blott odlingsbar mark, och om för det första hemmanet vattenafledningen kostar 50 kronor per hektar och för det andra 80 kronor per hektar, men jordförbättringsvärdet för båda egoslagen är det-samma, eller 100 kronor, så kan enligt nuvarande bestämmelser för odlingslånefonden ett sådant företag hugnäs med lån, motsvarande hela vattenafledningskostnaden, eller 130 kronor. Men dessa 130 kronor fördelas icke med 50 kronor på åkern och 80 kronor på den

odlingsbara marken, utan i förhållande till förbättringsvärdet, och då detta är lika, kommer åkern att graveras med 65 kronor och den odlingsbara marken likaledes med 65 kronor per hektar.

Jag tror icke heller, att herr Tamm kan bestrida, att det kan vara fullt ut lika angeläget att med lån understödja afdikning af illa och ofullständigt afdikad åker som att skapa ny åker. Ty man må nedlägga hvilka kostnader som helst i bättre bruk, gödningsämnen och förbättrade utsäden, så blir i alla fall afkastningen mycket osäker, så vida icke jorden är fullständigt afdikad. Det är den första betingelsen för ett framgångsrikt bedrivande af jordbruket.

För den skull har Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med landbruksstyrelsens förslag hemställt, att all jord må betraktas lika och att lånen må utgå med 80 procent af förbättringsvärdet. Utskottet åter har, i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, föreslagit 70 procent, och detta förordades äfven af herr Tamm. Men herr Tamm har dervid förgätit, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när styrelsen gått ned så långt som till 70 procent, också föreslagit, att odlingstvånget skulle borttagas.

Hvad inträffar nu, om utskottets förslag accepteras? Jo, att lånemöjligheterna i de flesta fall hädanefter blifva betydligt mindre, än hvad de någonsin förut varit. De blifva visserligen i ett enda fall större, nemligen om i företaget ingår blott åker, men sådana företag förekomma nästan aldrig. Jag kan icke påminna mig, att jag någonsin behandlat en dylik ansökan. I sådana fall skulle lånemöjligheten stiga från 50 till 70 procent af förbättringsvärdet, men för alla blandade företag med både åker och odlingsbar mark och i de flesta af dessa ingår åkern med en obetydlig procent — blir helt naturligt lånemöjligheten betydligt mindre, än hvad den varit förut. Redan för ett företag, der åkern utgör hälften och den odlingsbara marken hälften, kunna lån nu medgifvas till 75 procent af förbättringsvärdet.

Hvad vidare beträffar Kongl. Maj:ts förslag, att annuiteten skulle nedsättas och amorteringstiden något framflyttas, har utskottet accepterat detsamma, och herr Tamm syntes icke heller hafva något att deremot invända.

I fråga om Kongl. Maj:ts förslag, att vissa års räntefrihet skulle få lemnas, dock icke för mer än fem år och beroende i hvarje särskildt fall på Kongl. Maj:ts pröfning, har utskottet accepterat principen, men velat ställa alla företag lika och föreslagit tre års räntefrihet. Jag kan icke finna, att denna lösning är lycklig, enär derigenom ett litet företag, som fullbordas på ett eller två år och från hvilket förhöjd afkastning snart är att påräkna, kommer att hugnas med samma räntefrihet som ett företag, hvilket behöfver tio, femton à tjugu år, innan det kan fullbordas och i hvilket ingår kanske tusentals hektar och några hundra delegare. För staten är det af allra största betydelse, att dylika företag komma till stånd, men i dessa företag finnes en

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.*
(Forts.)

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.*
(Forts.)

massa stridiga viljor och olika åsikter, och det är icke lätt att förena dem alla. Det är då godt att hafva odlingslånefonden såsom en medelpunkt, kring hvilken alla stridiga viljor kunna förena sig, och utsigterna härför stiga ock i den mån, staten kan erbjuda förmånliga vilkor för lånens erhållande.

Herr Tamm har vidare ansett det oförenligt med bestämmelserna för odlingslånefonden och frostfonden, att lån ur den förstnämnda och anslag ur den sistnämnda fonden lemnas till samma företag. Jag för min del kan ej se något som helst hinder härför, och om herr Tamm med uppmärksamhet genomläst den kongl. propositionen, i hvilken denna fråga är mycket utförligt behandlad, tror jag, att han skall komma till samma uppfattning. Kan det för öfrigt vara lämpligt eller med rättvisa förenligt, att, om å ett hemman odlingsmarker och frostförande, ej odlingsbara mossar ligga omedelbart bredvid hvarandra, men med sådant fall att de olika egoslagen kunna hvar för sig utdikas, lån och anslag då kunna beviljas, men deremot förvägras, om torrläggningen ej kan ske utan genom gemensamma diken. Att åter vid ett sådant förhållande i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fordra skilda planer, som, då de olika egoslagen ligga blandade om hvarandra, understundom kan blifva nästan omöjligt att åstadkomma, gagnar till intet och bidrager blott till att göra jordbrukarens kostnader större.

På grund af hvad jag nu anført och då jag anser det vara af den allra största betydelse, att så billiga vilkor som möjligt medgifvas för odlingslånefonden, och då vidare de vilkor, som Kongl. Maj:t föreslagit, icke i någon mån komma att kränka någons rätt, skall jag be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Tornerhjelm: Herr grefve och talman, mina herrar! Om det här vore fråga om nya vilkor för fonden, d. v. s. om bestämmande af alldeles nya vilkor för en fond vid dess bildande, så får jag erkänna, att en hel del af de utaf herr Tamm anförda betänkligheterna kunde förtjena afseende. Men då detta icke är fallet, då det gäller en fond, för hvilken vilkor redan äro bestämda, och då det endast är fråga om att för tillfället bereda några mindre lättnader i dessa vilkor, så kan jag för min del icke i herr Tamms reservation finna några skäl för afslag å de föreslagna förändringarna.

Herr Tamm har först talat om den fara, som ligger i den för-täckta förmånsrätten, och om den utvidgade lånerätten, som skulle verka ingripande på efterföljande inteckningar. Af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har emellertid redan blifvit framhållet, att det icke är någon utvidgad lånerätt, som här föreslås, utan att hittills, så vida det varit fråga om blandad mark, lånen i allmänhet gått upp till nära 75 procent. Redan nu gifvas för verklig odling, för odling af åker, intill 100 procent, utan att detta ansetts vara riskabelt för uitekningshafvarne.

Nu är frågan, om det således kan sägas, att detta förslag i så måtto utvidgar lånerätten, att ställningen för efterkommande in-teckningar blir sämre, än förhållandet är med nuvarande vilkor. För min del tror jag det icke. Men herr Tamm har sagt, att den förlängda amorteringstiden skulle göra det. Här torde man dock kunna hysa olika åsikter. Äfven jag tror, att eftergående in-teckningars värde visserligen kan bero på amorteringstidens längd, så att de, när amorteringstiden är slut, kunna blifva långt värdefullare, men deras värde är äfven beroende på, huru stora kontanta belopp skola uttagas före dem. Med en annuitet af endast 6 % skulle de efterkommandes värde icke förminskas. In-teckningars värde vid slutuppgörelsen beror på hvad förut är in-tecknadt, men under tiden kan deras värde bestå i in-teckningstagarens förmåga att göra rätt för sig, och denna är större, ju mindre belopp skola uttagas framför den in-teckning, som är i fråga, och i detta fall tror jag, att annuitetens sänkning till 6 % väl kan uppväga den förlängda amorteringstiden.

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Jag medgifver, att det är svårt att resonera om lånens storlek, huruvida de böra bestämmas till 70 eller 80 % af jordförbättrings-värdet, och jag instämmer med herr Tamm deri, att svårigheten består uti bestämmandet af, huru dessa 100 % böra beräknas. Detta har också utskottet iakttagit och i motiveringen särskildt framhållit önskvärdheten af att såväl vid uppskattningen af ingeniörerna som vid pröfningen af myndigheterna den största försigtighet iakttages, så att verklig säkerhet vinnes för att uppskattningen af jordförbättringens värde blir effektiv. Under sådana förhållanden tror jag icke, att be-låning intill 70 % af detta värde skulle göra ingrepp i efterkommande in-teckningshafvares säkerhet, då likväl ett öfverskott af 30 % komme dem till godo. Jag kan derfor icke, med den föreslagna ändringen af Kongl. Maj:ts proposition, i synnerhet om det stannar vid af ut-skottet föreslagna 70 %, se skäl att afslå saken, då redan förut låne-rätten kan gå till 75 %.

Herr Tamm ansåg det också vara bättre att borttaga odlingstvånget, ett onus, som tryckte särskildt på borgesmännen. Väg- och vatten-byggnadsstyrelsen föreslår lånens storlek till 70 % af jordförbättrings-värdet med borttagande af odlingstvånget, under det Kongl. Maj:t föreslår 80 % med bibehållande af samma tvång. Då utskottet nu föreslår 70 % och ändå bibehåller detsamma, kan man icke anse det vara farligt, då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåg sig kunna tillstyrka samma belopp utan skyldigheter i afseende å utförande af odlings-arbetet. Om detta på ett eller annat ställe icke skulle blifva effektivt, så vore det, så vidt jag kan finna, icke värre, än om man följt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag och lemnat lån till 70 % utan odlingstvång.

Vidare har herr Tamm såsom skäl för afslag anført, att förslaget icke innehölle bestämmelser derom, att, på samma gång som lån från odlingsfonden, anslag från frostförminskningsfonden kunde beviljas,

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.*
(Forts.)

men jag kan icke finna sådana bestämmelser nödvändiga, då statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här förklarar, att för närvarande icke funnes hinder derför. Så vidt jag kunnat läsa och rätt förstå landtbruksstyrelsens yttrande härom, anser densamma dylika föreskrifter icke behöfliga, om icke för att häfva de betänkligheter emot en kombination af anslag och lån från nämnda fonder, som möjligen kunde finnas hos chefen för jordbruksdepartementet, men då herr statsrådet förklarar sig icke hafva några betänkligheter i sådant afseende, kan jag icke anse föreskrifterna behöfliga. Landtbruksstyrelsen säger på sid. 37 i betänkandet:

Genom hvad sålunda blifvit anfördt, ansåge landtbruksstyrelsen sig hafva ådagalagt, att ej heller från formel synpunkt några hinder eller afsevärda svårigheter mötte mot beviljandet af lån och anslag till företag, inom hvilka de frostalstrande mossarne låge omedelbart intill eller i blandning med den odlade eller odlingsbara marken, och på följande sida:

Då under den tid, som förflutit, sedan odlingslånefonden inrättades, merberörda förmån för vissa företag att erhålla samtidigt lån och anslag icke, *oaktadt* hvarken sakliga eller formella hinder derför förefunnits, kommit att beviljas, ansåge landtbruksstyrelsen, att sådana omständigheter i förevarande fall föreläge, att föreskrifter borde gifvas. — När nu, såsom sagdt, herr statsrådet förklarar sig vara af samma mening, att sådant kan ske utan särskilda föreskrifter, kan jag icke i saknaden häraf finna skäl för afslag. Äfven om afslag nu skulle gifvas å föreliggande förslag och de gamla vilkoren för låns erhållande från ifrågavarande fond kvarstå, lära nu gällande vilkor i allt fall icke lägga hinder i vägen för beviljande af anslag och lån till samma företag.

Såsom skäl för afslag har vidare af herr Tamm framhållits, att nu icke föreligger förslag till ändringar i dikningslagen. Redan när vederbörande myndigheters yttranden inhemtades i detta ärende, gjordes den anmärkningen, att nu gällande dikningslag i vissa fall lade hinder i vägen för genomförande af förändringar. Men jag hemställer, om det är skäl att på grund häraf nu icke bifalla förslaget. Det har anmärkts, att då önskningsmålen i afseende å lånevilkoren från denna fond genom förändrade bestämmelser om uppskattningen och räntor jemte annuiteter rönt tillmötesgående, borde vissa ändringar äfven företagas i dikningslagen, men vi veta ju alla, huru det tillgår vid lagändringar. Det är en mycket större omgång vid förslagens utarbetande, högsta domstolen skall deröfver höras, och sedermera behandlas det på helt annat sätt än ett förslag, sådant som föreliggande. Är det då skäl att vänta med lindringar i ränta och annuiteter, till dess äfven ifrågavarande lagändring kan ske? Hvarför icke redan nu bevilja möjliga lindringar i lånevilkoren, då man kan hafva förhoppning att sedermera få fram äfven det andra? För min del anser jag icke vara skäl att kombinera dessa förändringar.

Hvad de i det kongl. förslaget gjorda ändringarna vidkommer, äro de egentligen två. Den ena angår uppskattningen för belåningsrätten, och anser jag denna rätt icke hafva blifvit utvidgad, då utskottet bestämt densamma till 70 %, men såsom en förbättnings anser jag den förenkling, som både Kongl. Maj:ts och utskottets förslag innebära, i det en viss lånerätt för alla fall bestämts i stället för den gamla bestämmelsen: 50 % vid vissa odlingsföretag och 100 % för andra.

Så komma vi till sjelfva räntefrågan. Utskottet har här bifallit annuitetens nedsättning till 6 %, hvilket jag anser såsom en fördel, äfven fastän amorteringstiden derigenom förlänges. Dertill kommer 3 års anstånd och 3 års räntefrihet, i fråga hvarom utskottet gjort förändringar i hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Det har af utskottet ansetts lämpligare, att samma vilkor skola för alla fall vara gällande, hvarigenom äfven den fördelen vinnes, att hvar och en redan vid sökandet af lån från denna fond känner de vilkor, som för lånens erhållande äro bestämda. Visserligen skulle äfven en hjälp kunna gifvas genom bestämmandet af olika tider för anstånd med räntans erläggande, om det icke mötte hinder från statskontorets sida. Detta blefve för öfrigt en blott tillfällig lindring, som låntagaren sedan sjelf finge betala. Räntefrihet är deremot förtäckt lindring i räntevilkoren, och har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka, att Kongl. Maj:t skulle ega bestämma olika tider härför. Här torde alla böra vara lika. Man kunde annars lätt tänka sig, att, om vid sökande af lån räntefrihet på t. ex. 5 år beräknats, men detta icke beviljades, deraf olägenheter skulle kunna uppstå.

Jag ber att få tillägga en sak, och det är, att ingen storartad förändring här sker, och jag tycker icke man må göra för stort nummer af denna sak. Riksdagen bestämmer nu endast om lånevilkoren för nästkommande två år. Efter förloppet af denna tid kommer frågan i samband med beviljandet af nya medel att underställas Riksdagens pröfning. Hvad man nu försöker är att för dessa år ställa vilkoren lindrigare, så att de må blifva acceptabla samt locka till nya företag med stöd af lån från denna fond. Jag kan därför icke annat än finna lämpligt att nu vidtaga de ändringar, som genom ett Riksdagens beslut, utan att ingå på frågan om ändring af vissa lagparagrafer, kunna åstadkommas. De återstående tvenne åren, innan frågan åter föreligger till behandling, äro att anse såsom en försökstid, hvarunder erfarenhet kan samlas rörande frågorna, dels huru lånerätten till 70 % kan verka och i hvad mån den kan röna motstånd från in-tecknings-innehafvares sida och dels huru räntefrihetsåren kunna verka. I dessa och andra afseenden vinnes erfarenhet genom att nu bifalla förslaget, och yrkar jag därför för min del bifall till utskottets hemställan vid förevarande punkt.

Herr Cederberg: Med anledning af de anmärkningar, som gjorts rörande bristande öfverensstämmelse mellan dikningslagen och vilkoren

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

för lån ur odlingslånefonden, ber jag att få erinra, huruledes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen vid behandlingen af detta ärende ansågo önskligt, att denna olägenhet kunde undanröjas, men naturligtvis måste försöken i detta hänseende afse ändringar i lånevilkoren så, att de bringades till öfverensstämmelse med dikningslagen och icke tvärtom. Öfverensstämmelsen var också, efter hvad jag tror, någorlunda fullständig i de förslag, som ingåfvos såväl af landbruksstyrelsen som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Förslagen voro visserligen olika i några detaljer, men i afseende på förhållandet till dikningslagen voro de nära öfverensstämmande. Vid ärendets fortsatta behandling hafva lånevilkoren blifvit något annorlunda, än de af de nämnda embetsverken föreslagits, och i den nu föreliggande affattningen återstår, skulle jag tro, brist på öfverensstämmelse hufvudsakligen endast i ett fall, som kan vara af någon betydelse. Jag känner dock icke, huruvida denna skilnad hittilldags åstadkommit någon olägenhet. Den består nemligen deri, att lån på grund af bestämmelserna om odlingslånen kunna vara införda i jordeböckerna, innan det afgjorts, huruvida s. k. eftergradering skall ega rum eller ej.

Kommer sådan eftergradering till stånd, och dervid ändring sker i den uppskattning, som legat till grund för lånets fördelning, kan det inträffa, att i jordeböckerna blifvit på grund af laga kraft egande utslag införda siffror, som genom en annan laglig åtgärd förklaras felaktiga. Men detta missförhållande är gemensamt för de nu rådande bestämmelserna och för de föreslagna nya. Således är det icke en nytillkommen olägenhet, utan en redan förut befintlig.

I öfrigt har den hufvudsakliga skilnaden mellan dikningslagens bestämmelser och odlingslånefondens bestämmelser bestått i de sistnämndas föreskrift om skilda grunder för lån till olika slags jord, för så vidt dessa olika slag tillhöra ett och samma företag, men denna brist skulle aflägsnas genom antagandet af det nu föreliggande förslaget, enligt hvilket all jord skulle blifva likställd.

Det har redan från statsrådsbänken påvisats, huruledes förenämnda olikhet i lånerätt för olika slag af jord i regel icke sträckt sitt inflytande längre än till Kongl. Maj:ts beslut rörande lånebeloppet för företaget i dess helhet, således icke till gravationerna, sådana de infördes i jordeböckerna, och dock var det väl der, som olikheten borde komma till synes, om den skulle motsvara hvad dermed åsyftades. Dessa gravationer måste nemligen beräknas enligt dikningslagen, och i denna är all jord likställd.

Den från statsrådsbänken yttrade åsigten, att det af utskottet accepterade förslaget, om ett förhållande mellan lånebelopp och förbättringsvärde af 70 % skulle medföra lägre lån än de nu gällande bestämmelserna kan jag icke dela. Vid sina utlåtanden i frågan fogade de förenämnda embetsverken en tabell, utvisande bland annat, huru den nu nämnda bestämmelsen skulle inverkat, om den tillämpats på

de företag, för hvilka lån beviljats, sedan 1895 års kungörelse utkom; och i det utlåtande, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgaf, yttras i förevarande hänseende, att: »bland de 120 företag, som hugnats med odlingslån efter kungörandet af 1895 års beslut, 94 företags torrläggningsskostnad icke öfverstiget 70 % af motsvarande jordförbättringsvärde, samt att nu föreslagna begränsning för 50 företag skulle hafva medfört större, men endast för 15 företag något mindre lånebelopp än dem, som anvisats på grund af nu gällande bestämmelser, allt på sätt ofvan åberopade tabell närmare upplyser.» Tabellen är icke i statsrådsprotokollet intagen; en afskrift af densamma har jag här i min hand. — I regel torde sålunda torrläggningsskostnaden icke uppgå till mera än 70 % af förbättringsvärdet. Högre torrläggningsskostnad tillhör undantagen, och för dem räcker ej ens alltid 80 %, ty jag kan ur samma tabell påvisa, huruledes lånen hittildags stundom hafva uppgått till icke blott, såsom statsutskottet yttrar, 75 %. I tabellen förekomma nemligen lån ända upp till 96 % af förbättringsvärdet, till 92 %, 88 %, 77 %, 74 % o. s. v., med ett ord, det har i några undantagsfall anvisats en betydligt högre procent än den, som nu är i fråga, och lämpligheten häraf torde med fog kunna ifrågasättas, speciellt beträffande ett och annat bland de 15 företag, som genom de nu föreslagna bestämmelserna skulle kommit i åtnjutande af lägre lån, än som nu beviljats. Deremot är det sant som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrar, att de nu föreslagna bestämmelserna i långt flera fall medfört högre lån än de anvisade.

Om ändrade villkor för lån ur odlingslånefonden.
(Forts.)

I förbigående anser jag mig böra nämna, att det troligen var en missägning, då det från statsrådsbanken uppgafs, att 1883 års bestämmelser för odlingslånefonden togo någon hänsyn till förbättringsvärdet. Bestämmelse derom tillkom först år 1895, då odlingslånefondens utsträckning till äfven odlad jord medgafs.

Hvad beträffar odlingstvänet, synes det mig, som om detta, sådant det formulerats i utskottets förslag mom. 1), knappast är något tvång vidare. Skyldighet att odla är icke någonstades i förslaget uppställd såsom villkor för lån. Gerna må man dock lefva i den tron, att man stadgat odlingstväng, men faktiskt finnes det icke i nu föreliggande förslag. Och väl är det, ty, såsom den förste talaren påvisade, visst är, att största olägenheterna vid odlingslånen hafva varit förknippade med det hittills gällande odlingstvänet. Min öfvertygelse är ock, att då odling icke medför förhöjning i lånerätt, och då lånesökande naturligtvis åtaga sig så få skyldigheter som möjligt, för så vidt ej de större skyldigheterna medföra några särskilda fördelar, så skola de naturligtvis söka undvika att i arbetsplaner intaga odling, och om de deri intaga blott torrläggning, lärer icke på grund af de nu föreslagna stadgandena lån kunna nekas.

Men i mom. 4) af samma stadganden har inkommit en icke förut befintlig restriktion, som ingenstades är motiverad och som enligt min

Om ändrade öfvertygelse skulle i vissa fall medföra betydliga olägenheter. Mom. 4 vilkor för lån lyder i förslaget sålunda:

ur odlingslånafonden.
(Forts.)

Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvar till, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå beträffande lånesökandenas andelar i företaget, dock med iakttagande, dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga sjuttio procent af det jordförbättringsvärde, som, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen vitsorda, belöper å lånesökandenas mark o. s. v.

Det är hvad som der säges om »lånesökandens andelar i företaget» och »belöper å lånesökandenas mark», som jag anser komma att medföra väsentliga olägenheter vid odlingslånafondens användning. Det lärer nemligen vara väl känt för kammaren, huruledes på grund af dikningslagens bestämmelser jordegare, som icke vill ingå med i vattenaflednings- eller dikningsföretag, eger rätt att, såsom orden lyda i dikningslagen, afsäga sig båtnaden af företaget. Begagnar sig jordegare af denna rätt, skall från hans mark utbrytas så mycket, som i värde motsvarar det å hans mark belöpande jordförbättringsvärdet, och den sålunda utbrutna jorden tillägges öfriga delegare i företaget. Dermed öfverflyttas jemväl den jordafrädandes dikningsskyldighet på dem, som icke afträdt jord och hvilka sålunda ha att ansvara äfven för kostnader, som belöpa å annan mark än deras egen. Så vidt jag känner, är det i regel just de lånesökande, som få ansvara för den afträdda jordens dikningsskyldighet, och hittilldags hafva flere gånger lån beviljats — och icke blott ursprungliga lån, utan till och med tillökning i redan förut beviljade lån — för bestridande af den torrläggningkostnad, som drabbat lånesökande för jordafrädarens dikningsskyldighet. Vid mycket stora företag, vid sådana således, hvilkas utförande väl med odlingslånafonden främst afses, är det ytterst svårt att på förhand utreda, hvilka som blifva lånesökande eller icke, och jag tror mig våga påstå, att om förut funnits sådana bestämmelser som de af mig nu åsyftade, om lånens inskränkning till endast den kostnad, som belöper å mark, tillhörande dem, hvilka på förhand tillkännagifvit sig vara lånesökande, så skulle icke till stånd kommit åtskilliga af de odlingsföretag, hvilka med allt skäl kunna åberopas såsom stöd för fortfarande med odlingslån. Bland dessa nämner jag det snart afslutade företaget med Stångåns reglering, som rör sig om en areal af nära 1,500 hektar eller omkring 3,000 tunnland. Dit bör ock räknas sjön Österns sänkning, som fullbordades för några år sedan. Der rörde det sig om 2,825 hektar eller nära 5,700 tunnland.

Hjelmarens och Qvismarens sänkning omfattade en areal på 13,000 å 14,000 hektar eller 26,000 å 28,000 tunnland. Detta arbete utfördes visserligen icke med lån ur odlingslånafonden, utan med lån, särskildt beviljadt af Riksdagen; men för detta lån uppställdes ungefär samma

vilkor som för lånen ur odlingslånefonden. Hade man vid meddelandet af detta lån fordrat, att först skulle utredas, hvilka som skulle blifva lånesökande eller icke, då hade det företaget den dag i dag är för visso icke varit utfördt. Mig synes således, att införandet af den restriktion, mot hvilken jag här har vändt mig, ehuru den visserligen icke skulle nämnvärdt försvåra utförandet af små företag, dock skulle varda så hinderlig för genomförandet af stora företag, att vissa bland dem knappast komme till utförande. Jag har därför, herr grefve och talman, ansett, att man skulle kunna i anmärkta hänseendet ändra detta moment till närmare öfverensstämmelse med hvad förut varit bestämdt. Det är icke fråga om att tillägga något nytt vilkor, så jag föreställer mig, att det icke skall möta något konstitutionellt hinder att få ett yrkande derom upptaget, ty, som jag säger, det är fråga om att utesluta ett nytillagdt vilkor, som icke finnes i de gällande bestämmelserna, och detta skulle kunna ske, om momentet affattades sålunda:

Om ändrade vilkor för lån ur odlingslånefonden.
(Forts.)

Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvar till, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå, dock med iakttagande, dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga sjuttio procent af det jordförbättringsvärde, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen anse sig kunna vitsorda; skolande låntagaren genom kontant tillskott, materialier eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

Jag anser mig böra tillägga, att denna ändring öfverensstämmer med den affattning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gifvit momentet i fråga i sitt utlåtande till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, och jag tror, att det vore lyckligt för odlingslånefondens användning, om denna ändring af Riksdagen gillades.

Jag anhåller om proposition på denna ändring.

Herr Tamm, Hugo: Blott ett par ord. Jag måste opponera mig mot det af herr Tornerhjelm fälda yttrandet, då han säger, att odlingstvänget bibehållits såsom det var förut. Det har bibehållits på sådan jord, som skall odlas, men den stora förändringen i föreliggande förslag är just, att det utsträckts långt öfver all mark, som kan komma under odling. Det har utsträckts icke blott för vinnande af nya ängar, utan till hvarje vattenafledningsföretag, som kan komma i fråga, såsom vid torfmossar och dyligt. Odlingstvänget är således blott till synes kvar, och utvidgningen af fondens användning på mark »utan odling» kommer att tilltaga allt mer och mer, der så icke kunnat ske förut.

I fråga om den tysta förmånsrätten yttrade herr statsrådet, att jag målade väl mycket i svart, då jag framhöll, att en utvidgning af

Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)

lånemöjlighet och lånebelopp vore farlig ur den synpunkt, att derigenom en rubbning i fastighetskrediten kunde inträffa. För min del har jag ej så mycket ömmat för fastighetskrediten i stort sedt, utan tänkt på, att, om man sätter allt större och större lån med tyst förmånsrätt framför inteckningar, som finnas, fara är för handen, att de små fastighetsegarne, som tvungits med, förlora sin kredit och så ruinera sig, hvarpå visst ej exempel saknas.

Det är visserligen sant, att man icke kan visa exempel på, att odlingslån utsträckts, men man kan påvisa fall, då hypotekslån just till följd af att egendomen behäftats med odlingslån utsökts, och har verkligen herr statsrådet ej aning om några, som förlorat sin förmögenhet just derigenom att de kommit med i sådana företag, hvilkas ekonomi blifvit störtdad, hvilka icke kunnat få sina inteckningar belånade, då, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydt, genom dessa lån man minskat lånemöjligheten af inteckningar för dem? Det är således för dessa ekonomiskt svagare, som det ligger en fara för, att fastighetskrediten kommer att blifva rubbad.

Det kan vara intressant att höra, hvilka blygsamma fordringar, ifrarne för dessa lån ställa på staten. Det är ett fel, att det icke finnes direkt statsunderstöd. Det är ett fel, att staten har förmånsrätt för odlingslånen. Vidare är det ett fel, att det icke blifvit ytterligare lindring i ränta och amortering. Vidare är det ett fel, att icke kostnad för plan och arbetsledning gäldas af staten. Vidare är det ett fel, att man äskar borgen för fullgörande af sina skyldigheter. Vidare är det orimligt att fordra ansvar för odlingen. Ja, skall staten göra allt detta, hvad återstår då? Skall staten tillmötesgå alla önskingar, då blir ingen annan råd, än att staten helt och hållet gör dikningen för intet. Således finnes det önskemål, som äro ganska starka äfven i våra dagar, och herr statsrådet behöfver ej söka efter sådana i gångna tider; blygsamheten har just ej växt vis à vis staten.

Men herr statsrådet svarade mig på en önskan jag hade, i hvilken jag förenade mig med samtliga personer, som här yttrat sig, och det var, att dikningslagen skulle ställas i bättre öfverensstämmelse med odlingslånefonden, innan man utvidgade densamma. Dervid behagade herr statsrådet yttra: »det tillkommer icke mig, utan Kongl. Maj:t». Jag kan icke hjälpa, att det väckte min förvåning. Jag trodde icke, att ett statsråd framlade en proposition, oberoende af de andra, utan att det var ett Kongl. Maj:ts förslag, som var under behandling. Enligt mitt förmenande borde icke några svårigheter föreligga, för att chefen för justitiedepartementet och chefen för jordbruksdepartementet kunde, innan propositionen framlades, samråda med hvarandra och på det viset få frågan om dikningslagens öfverensstämmelse med odlingslånefonden på förhand beredd, innan Riksdagen fattar beslut.

Jag har icke annat yrkande att göra än förut.

Herr statsrådet Odelberg: Herr Tamm synes hålla före, att odlingstvånget är, i likhet med hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, borttaget ur vilkoren för odlingslånefonden och han synes stödja sin uppfattning på den förändrade redaktion, som gifvits mom. 1, der efter ordet odling införts en mellanmening, »der sådan förekommer.» Det har varit nödvändigt att införa dessa ord, då numera lån kunna beviljas till företag, i hvilka ingå endast åker, ty uti planen för dylika företag kan man väl ej begära, att lånesökanden skall prestera en beräkning öfver de med odlingen förenade kostnaderna. Sådan beräkning skall åtfölja planen till de företag, i hvilka odlingsbar jord ingår, och der är ej odlingstvånget borttaget.

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Mot den af herr Cederberg gjorda redaktionsförändringen har jag ingenting att erinra, och jag skall gerna förena mig med honom i hans yrkande.

Jag skall ännu en gång be att få bestrida det påståendet af herr Tamm, att Kongl. Maj:t med sitt förslag utsträckt lånemöjligheten. Jag tror mig hafva påvisat, då jag nyss hade ordet, att så ej är förhållandet, och herr Cederberg har äfven genom anförande af åtskilliga exempel ådagalagt, att lånemöjligheterna äro större med de nu gällande bestämmelserna än, hvad de blifva hädanefter, i händelse ut skottets förslag antages.

Herr Ehrenborg: Då jag vid förlidet års riksdag tog mig friheten motionera i detta ämne, angående förändrade vilkor för erhållande af lån från odlingslånefonden, behagade herrarne finna, att jag är intresserad i frågan i dess helhet, och skall jag därför bedja få i all korthet yttra några ord.

Jag vill då till en början vända mig mot den ärade reservantens påstående, att det vore brådska med detta företag. För min del kan jag icke finna, att härmed är så förfärligt stor brådska, men jag kan icke annat än tacka chefen för jordbruksdepartementet, som med intresse omfattat den från många jordbrukare framkomna begäran om lindring i vilkoren för ifrågavarande lån. Nu framhäfves från många håll behovet häraf, och nedgången i anlitaudet af fonden gifver också tydligt vid handen, att vilkoren förut varit för betungande. Det är egentligen tre skäl, hvarpå reservanten stödjer sitt yrkande om afslag; först att dessa lån skulle medföra en tyst förmånsrätt i fast egendom, men detta skäl är sedan i hufvudsak bemött af herr Tornerhjelm, hvarför jag icke vill upptaga saken. Denna lånefond tillkom redan 1883 och är således intet nytt. Att ställningen skulle förändras genom annuitetens minskning samt förlängning af lånetiden, tror jag för min del icke. Var det icke farligt förut, så blir det icke farligare nu. Jag fäster mig deremot vid en annan sida af saken, som mycket litet berörts, nemligen frågan om kombinerade lån. Derom vet man nu egentligen icke något. Förut hafva, enligt instruktionen för landbruksingenjörerna, sådana lån varit tillåtna, men i tidernas längd har

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.*
(Forts.)

det blifvit så, att dylika lån icke fått utgå. I öfverensstämmelse med hvad herr statsrådet framhållit till statsrådsprotokollet, återgifvet å sid. 14 i utskottsbetänkandet, samt äfven i dag uttalat, anser jag, att rätta vägen för bringande af vissa arbeten till utförande är att söka här. Att mycken mark finnes, för hvars uppodling kombinerade lån lämpligen kunde användas, är väl bekant. Jag kan nu icke uppgifva bestämda siffror härom, men jag tror mig veta, att arealen af dylik mark öfverstiger den odlade markens i Sverige. Således vore icke ur vägen att så fort möjligt underlätta vilkoren för odlingslån, och i synnerhet borde man efter mitt förmenande inslå på den väg, att dessa kombinerade lån kunde allt mer taga fart. Många företag kunna enligt mitt förmenande icke komma till stånd med mindre staten direkt anslår medel till deras utförande, och jag anser, att på denna väg något kunde göras, naturligtvis efter begge styrelsernas hörande.

Det tredje af reservanten framhäfta skälet angår det ringa sammanhanget mellan dikningslagen och vilkoren för lånefonden, och jag gifver honom fullkomligt rätt i, att här en revision af nämnda lag naturligtvis behöfves. Men det är äfven af herr Tornerhjelm påvisadt, att skulle man vänta härfpå, finge man vänta många år, och med ändringen i vilkoren för odlingsfonden skulle på detta sätt dröja allt för länge. Jag anser också, att förslaget bör underställas chefen för justitiedepartementet och att afvikelse härifrån icke bör ske. Alltmer har emellertid framhäfts, att en revision af dikningslagen bör tagas under ompröfning. 72 och 79 §§ af denna lag äro svåra att tolka, men nu säges, att genom borttagande af vissa vilkor här saken skulle vara förenklad. Derom får jag säga, att jag tror en revision af dikningslagen förr eller senare alldeles behöffig.

Af statsutskottet har en nedsättning af lånebeloppet gjorts till 70 procent af jordförbättringsvärdet med bibehållande af odlingsväng. Här är jag af motsatt åsigt med utskottet. Jag hade ansett det mer berättigadt att borttaga odlingsvängten men, bibehålla de 80 procenten, ty för borgensmännens garanti för dylika företag är bibehållandet af detta tvång mycket farligt, och herr Tornerhjelm har i detta fall mycket riktigt framställt saken.

Af hvad jag i korthet anført torde herrarne finna, att jag helst hade yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, men som jag icke anser det hafva utsigt att vinna framgång, beder jag få förena mig med dem, som yrkat bifall till statsutskottets hemställan, hvilket jag härmed äfven gör.

Herr Tornerhjelm: I afseende å odlingsvängten vill jag i likhet med herr statsrådet erinra derom, att detta numera endast kvarstår för den mark, som vid beräkningen upptages såsom odlingsbar. Det är för öfrigt naturligt, att, då lån beviljas till vissa procent af det uppskattade jordförbättringsvärdet, man äfven måste hafva garanti för, att detta förbättrade värde ernås. Är således i uppskattningen viss

areal upptagen till åker, måste äfven säkerhet finnas för, att densamma blir åker. För åker, hvars värde förbättras, finnes deremot icke något odlingsväg, liksom icke heller för mark, som genom odlingsföretaget endast förvandlas till äng. Att emellertid säkerhet ställes för, att den såsom åker beräknade arealen äfven blir åker, är ganska naturligt. Sant är, att ett och annat odlingsföretag vid genomförandet blir försväradt genom ifrågavarande tvång, men då vi stannat vid 70 %, är dock risken icke större än enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

*Om ändrade
vilkor för lån
ur odlings-
lånefonden.
(Forts.)*

Jag har egentligen begärt ordet af den anledning, att det af herr Cederberg framställda ändringsförslaget blifvit godkändt af statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Jag får förklara, att jag icke begriper denna sak så noga, men då förslaget anses riktigt, får jag biträda detsamma och yrka bifall till utskottets förslag med den af herr Cederberg framställda ändringen.

Herr Ehrenborg: Äfven jag får ändra mitt yrkande i så måtto, att jag yrkar bifall till utskottets förslag med den ändring, herr Cederberg i mom. 4 här föreslagit.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats:

1:o) af herr *Cederberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att mom. 4 erhöles följande lydelse:

»Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvar-
till, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledning
och afdikningen beräknas komma att uppgå, dock med iakttagande,
dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må
inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga sjuttio procent af det
jordförbättringsvärde, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt land-
bruksstyrelsen anse sig kunna vitsorda; skolandelantagaren genom
kontant tillskott, materialier eller annat bidrag bestrida hvad till hela
odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade låne-
bidraget»;

2:o) att kammaren skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda
framställning med den af herr Cederberg i mom. 4 föreslagna ändring; och

3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjordes proposition på bifall till utskottets hemställan
samt derefter propositioner i enlighet med nyssnämnda yrkanden; och
förklarades propositionen på bifall till det af herr Cederberg framställda
yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 21 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt Tuolluvara grufaktiebolag af kronan tillhörig mark i Norrbottens län, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt småskolelärareseminarium,

n:o 90, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i visst fall för lärare eller lärarinna vid folkskola,

n:o 91, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om statsbidrag till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid högre folkskolor, hvilka af sjukdom äro urständsatta att fullgöra sin tjänst,

n:o 92, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift den 12 mars 1886 i syfte att lapp må erhålla ersättning för renar, som dödats af jernvägståg, och

n:o 93, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 8 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades:

herr	<i>Rudebeck</i>	från och med den 24 innevarande maj
friherre	<i>Lagerbring</i>	» » » » 25 » »
herr	<i>Dickson</i>	» » » » 28 » »

för alla räknadt till den 5 nästkommande juni.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 12,48 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
